

Veijo Hietala nostaa esiin Unon "utooppisen sensibiliateetin". Vaikka Uno antaa vaikutelman täydellisestä saamatomuudesta, hän tarpeen vaatiessa päihittää kaikki muut taidollaan. Uno on kaikivoipa teräsmies, vaikka ei siitä vaikutaakaan. Uno toimii kuin päiväuni: saatan näyttää vätykseltä, mutta tosiasiassa olen aivan muuta.

Hanna Kangasniemi paneutuu "naisuuden merkkeihin" elokuvassa, jossa Uno luulee olevansa nainen. Yleensä mieheksi pukeutuva nainen lähinnä karsii itsestään naisiksi erottavia tuntomerkkejä: peittää rintansa, kätkee tai leikkaa tukkansa, jättää meikkaamatta ja pukeutuu miehen asuun. Toisinaan mieheyttä lisätään teko- viiksillä ja sikarilla. Naisiksi pukeutuva mies taas etupäässä lisää itseensä kaikkien fetisoiduimpia naisuuden merkkejä: rinnoilla, korkokengillä, pitkällä tukalla ja hiuksilla tuotetaan eroja normaalin ihmistyden (mieheyden) suhteen.

Martti Lahti käsittelee esseessään kuinka Uno rajanylityksenä on sittenkin turvallinen, kuten viihde edellyttää. Tätä turvallisuutta tuottaa mm. se, että Vesa-Matti Loini on myös "korkeataiteellinen" tähti: lahjakas vakavien osien esittäjä ja musii-kin tulkitsija. "Loinin tähtikuvan kautta Uunoissa on korkeakulttuurisia jälkiä, mikä antaa mahdollisuuden nauttia turvallisesti rajan ylityksen tunteesta, jonka jälkeen voi palata takaisin omalle puolelle aitaan." (s. 101). Uno on siis "oikeasti" vakava ja lahjakas Loini, joten "hirveän huonon ihmisen" Unon ei pidä antaa pelästyttää itseään.

Uno ja julkisuutta käsittelee puolestaan Kimmo Laine. Alussa esitettyä taustaa vasten on herkullista lukea, minkälaisista närkästyistä Uno on vuosien kuluessa herättänyt kritikoissa. Aluksi mm. Loinin Uno -rooli nähtiin lahjakkaan näyttelijän nistämiseksi, hukkaan heittämiseksi. Ja sitten kun Uunosta oli ehtinyt tulla todellisen laajalti hyväksyty populaarisankari, ei rooli ollutkaan enää Loinin nistävä, vaan nyt Speden huonot elokuvat eivät ole Uunon arvoisia.

Erkki Karvonen

Tuulen viemää — ikuisesti ilonamme

TAYLOR, Helen. *Scarlett's Women. Gone with the Wind and its Female Fans*. Virago Press, London 1989. 275 s.

■ Bristolilaisen kirjallisuuden tutkijan Helen Taylorin kirja edustaa feministisen naistutkimuksen viimeisimpiä tuulia kirjallisuuden ja elokuvahistorian tutkimuksessa. Elävän kuvan naistutkimus alkoi (seksististen) naiskuvien tutkimuksella, nosti sitten esiin unohtettuja naistekijöitä, ja on viime vuosina keskittynyt katsoisuuden, katsojien ja kulutuksen tutkimiseen. Feminististä elokuvatutkimusta on syytetty siitä, ettei sillä ole ollut paljon annettavaa elokuvahistorian tutkimukselle. Naistutkimuksen näkökulmasta asia näyttää kuitenkin toiselta, sillä feministinen naistutkimus on asettanut kyseenalaiseksi vakiintuneet tavat kirjoittaa elokuvahistoriaa — niin kuin kaikkea muutakin historiaa. On selvää, että jos televisio- ja elokuvahistorian kirjoitus ymmärretään toinen toisiaan suurempien elokuvamiesten tekemisten ja tekeleitten kronologisena kirjaamisena ja haltioituneena ylistämisenä, eivät ne muutama nainen, jotka ovat päässeet käymään miesten toiminta-alueella, näytä tuovan mitään uutta historian tietämykseemme. Näiden muutaman kummajaisen saavutukset eivät useimmiten hetkauta valtaseman saavuttaneita näkemyksiä siitä, mitkä ovat elävän kuvan Suurteoksia ja Suurmiehiä — siinä kritiikki on useimmiten oikeassa. Mutta elävän kuvan historiaa voi lähestyä toisinkin. Sitä voi tarkastella esimerkiksi katsojien ja vastaanoton historiana. Ja sillä alueella enää vain umpisokea soviniisti voi kieltäytyä näkemästä naisia ja naisten tekemisiä.

Helen Taylor tutki Tuulen viemää, koska hän halusi selvittää, mikä on Tuulen viemän suosion takana, miksi yleisön kiinnostus siihen niin kirjana kuin elokuvana-kin näyttää olevan ikuista. Taylor tutki yksittäisten suomiesten sijasta "massojen"

historiaa, "tavallisten ihmisten" historiaa, sitä, miten Tuulen viemää elää kenen tahansa mielikuvituksessa, muistoissa, yksilöiden ja ryhmien kokemuksissa. Taylor kirjoittaa sen näkemyksen puolesta, ettei Tuulen viemän — niin kuin ei minkään muunkaan yhteiskunnallisen ja kulttuurisen ilmiön historiaa tule kirjoittaa yksin keskiluokkaisen kulttuurin eliitin, esim. ohjaajien, käsikirjoittajien tai näyttelijöiden näkökulmasta, vaan on tutkittava myös sitä, minkälaisia merkityksiä eri ilmiöt saavat vastaanottajien, suuren yleisön, kansan keskuudessa. Vaikka Tuulen viemän lukijat ja katsojat ovat pääasiassa olleet ja ovat edelleenkin naisia, niin ihmiset, jotka Tuulen viemästä ovat myöhemmin kirjoittaneet tai jotka ovat hyödyntäneet sitä sekä kulttuurisesti että taloudellisesti, ovat tietenkin olleet miehiä. Taylorin kirja on ensimmäisiä teoksia, joissa Tuulen viemästä nainen kirjoittaa naisille — ja tutkimuskohteina ovat tietenkin olleet naiset, Tuulen viemän katsojat ja lukijat.

Taylor pyrki tutkimuksessaan kokonaisvaltaiseen analyysiin. Hän valotti analyysissään Tuulen viemän tuotanto-olosuhteita, aikaa ja paikkaa, jossa kirja ja elokuva syntyivät, Mitchellin elämäkertaa sekä Tuulen viemän sisältöä. Tuulen viemän ihailijoita Taylor tutki julkaisemalla lehdissä ilmoituksia, joissa hän pyysi ihmisiä kirjoittamaan Tuulen viemää -elokuvaan ja -kirjaan liittyvistä kokemuksistaan ja muistoistaan. Vastauksia hän sai pitkälti yli 300.

Taylorin mukaan yleensä tutkimuksessa Tuulen viemää on kirjana sijoitettu miesten traditioon eli ns. sukupuolettomaan traditioon. Kirjan on sanottu saaneen vaikutteita esimerkiksi Tolstoin Sodasta ja rauhasta. Taylor sen sijaan sijoittaa Tuulen viemän naisten kirjalliseen traditioon ja näkee Tuulen viemän edeltäjinä etelävaltioiden naiskirjailijoiden romaanit, päiväkirjat ja ormaelämäkerrat, jotka Mitchell tunsi hyvin. Taylor myös tunnistaa sen, kuinka Tuulen viemää on vaikuttanut naisjälkipolvien kirjoittamiseen. Vaikka Tuulen viemää on kirjoitettu pitkälti vanhojen etelävaltiolaisten muistelmien pohjalta, Taylor tunnistaa teoksessa myös Margaret Mitchellin elä-

män vaiheita. Kirjan tärkeimmät henkilöt on luotu Mitchellin lähipiiristä ja itse asiassa Mitchell vaivautui vain vähän muuntamaan monien henkilöiden nimiä kirjassa. Taylor arveleekin, että naiset tunnistavat juuri nämä Mitchellin omat, todelliset kokemukset ja että juuri ne tekevät kirjan niin läheiseksi naisille. Taylor myös osoittaa, kuinka Tuulen viemää käsittelee nimenomaan naisten välisiä suhteita — ja hyvin painotetusti ennen kaikkea äidin ja tyttären, Scarlettin ja Ellenin välistä suhdetta. Juuri tällä pohjalla ilmeisesti myös lepää pitkälti Tuulen viemän suosion salaisuus. Taylorin tutkimat naiset saattoivat mm. kertoa saaneensa Tuulen viemän avulla keskusteluyhteyden äitiinsä tai tyttärensä. Taylorin tulkinnan mukaan Tuulen viemää yhdistää naisuskupolvia ja -ryhmiä: monet naiset ovat lukeneet kirjan ystävättärensä tai äitinsä suosituksesta tai käyneet katsomassa elokuvaa yhdessä toisten naisten kanssa.

Taylorin tutkimuksen pohjalta näyttää siltä, että Tuulen viemää on suosittu naislukijoiden ja -katsojien parissa siksi, että se tarjoaa lukuisia identifikaatiomahdollisuuksia ja useita nautinnon lähteitä erilaisille naisille erilaisissa elämäntilanteissa. Taylorin mukaan naiset antavat Tuulen viemälle sekä henkilökohtaisia että yhteisiä merkityksiä. Tavallista on, että naiset lukevat ja/tai katsovat Tuulen viemää useamman kerran elämässään ja tulkitsevat sitä eri tavoin riippuen siitä, mitkä asiat omassa elämässä ovat kulloinkin aktualisoituneet. Nuoret naiset saattavat esimerkiksi samaistua nuoreen ja kapinalliseen Scarlettiin. Vanhemmat naiset taas saattoivat samaistua äitinsä ja lastensa kuolemaa surevaan Scarlettiin ja paheksua häntä nuorena tyttönä. Taylor tunnustaa itse nyt kypsämmällä iällä pitävänsä Scarlettia itsekäänä: tämän kun ei tarpeeksi väliä toisista naisista ja lapsista! Tässä Taylor selvästi paljastaa oman osittain traditionaalisen suhtautumisensa naisiin: ennen naisia veloitettiin huolehtimaan miehistä ja lapsista — nyt tätifeministit syyllistävät naisia huolehtimaan toisista naisista! Monet naiset kuvasivat Tuulen viemää -teosta ystävänsä, joka on ikään kuin aina mukana ja johon

tukeudutaan erilaisissa ongelmatilanteissa. Mielenkiintoinen oli Taylorin havainto siitä, että naiset pitävät Tuulen viemää jonnakin, mikä on heidän omaansa ja josta he eivät luovu, vaikka mies ja lapset pilkkaisivatkin heidän mieltymystään. Monet naiset ovat tehneet Tuulen viemästä osan arjen mielikuvamaailmaansa. Taylorin näkemys on, että ihmiset yleensä — kuten myös Tuulen viemän ystävät — käyttävät fiktiota erilaisten arjessa ilmaantuvien ongelmien työstämiseen. Sen lisäksi, että Tuulen viemän suosion salaisuus on ilmeisesti siinä, että se käsittelee monia naisille tuttuja elämäntilanteita sen suosion takana on tietenkin myös kulttuuriteollisuus ja muu bisnes: Jotta Tuulen viemää pysyisi jatkuvasti muistissamme, tarvitaan siihen liikemiehiä, jotka eri tavoin muistuttavat meitä teosten olemassaolosta.

Koska itse satun kuulumaan niiden naisten joukkoon, jotka eivät romantiikasta juuri mitään tiedä, muistutin Tuulen viemän mieleeni katsomalla sen videolta luettuani Taylorin tutkimuksen. Ja toden totta! Olen samaa mieltä kuin monet Taylorin tutkittavista: Scarlettin on ilmisevä feministi. Ja aivan selvästihän paha Scarlett johtaa kilttien naisten joukkoa taistelussa naisellisuuden rajoja vastaan ja tukenaan hänellä on naisellisten naisten lisäksi myös rakastava isä ja miesten joukosta erillään pysyttyvä yksinäinen susi, seksikäs sodan vastustaja Rhett Butler. Innostuneena identifikaatiomahollisuudesta aloin tietenkin vielä lukea samaista teosta ja entisenä naistoimittajana löysin lisää identifikaatioita. Iloitsin mm. siitä, miten kirjailija Margaret Mitchell — entinen naistoimittaja hänkin — kommentoi teoksessaan lehdistöä: Kun Scarlett mm. intoutuu ylistämään Rhettille sodan iharuutta ja etelävaltiolaisten sotilaiden rohkeutta, tokaisee Butler: "Sinä olet lukenut sanomalehteä."

Mitchellin elämäkertaa käsittelevää osuutta Taylorin tutkimuksesta voi lukea naistoimittajien historian kirjoituksena: Margaret Mitchell työskenteli pitkään sanomalehden toimittajana ennen kuin ryhtyi kirjailijaksi. Mitchell oli aktiivisen naisasianaisen tytär ja Taylor kertoo, kuinka Mitchell —

vaikkei feministiksi tunnustautunutkaan — mm. kirjoitti juttusarjan etelävaltiolaisten naisten historiasta. Ensimmäisen jutun ilmestyttyä sarja pantiin hyllylle ulkopuolisen painostuksen vuoksi: Se kertoi liian epä-naisellisista naisista ja veti lokaan koko naisellisuuden.

Taylorin tutkimus on yhtä miellyttävää luetavaa kuin Mitchellin Tuulen viemää. Sen on kirjoittanut tutkija, jolla on hyvä itsetunto ja itsetuntemus: hänen ei tarvitse keikaroida sivistyssanoilla ja koukeroisella munkkilatinalla — eikä nälvii toisia tutkijoita tuodessaan ilmi omat ajatuksensa. Taylor kirjoittaa ilolla, ja hän myös välittää ilonsa lukijalle. Kirjan pokkariformaatti ja Tuulen viemän elokuvajulistesta plagioitu kansikuva, jossa keltaisina loimottavien liekkien keskellä seksikäs ja komea Rhett Butler kantaa (melkein suutelee) huivipäistä ja ryppynaamaista siivojanaista, ivaavat herkkuisesti naisia ja naisten mieltymyksiä halveksivaa tutkimusta. Tämä tutkimus ei voisi olla miehen kirjoittama — niin rohkeasti ja taidokkaasti Helen Taylor analysoi itseään ja näyttää ja antaa sen lukijalleen. Jos itserefletio olisi jo tieteen tekemisen normi, muuttuisi ukonvirta äkkiä akanvirraksi! Feminististen tutkimusperiaatteiden mukaisesti Taylor reflektoi omat lähtökohtansa ja omat lukukokemuksensa eikä peitä kannanottojaan passiivilauseisiin tai muihin Tieteen kvasiobjektiivisuutta rakentaviin käytäntöihin. Tämä mahdollistaa myös sen, että Taylor pystyy käymään keskustelua omien mielipiteidensä ja tutkittavien mielipiteiden kanssa. Näin kirjoittaessaan Taylor ei tuputa lukijalle omia näkemyksiään ainoana oikeina, vaan lukijalle esitellään se problematiikka, mikä eri teemoihin liittyy ja hän voi itse jäädä pohdiskelemaan omaa näkemystään asiaan. Taylorin teos edustaa kypsää, feminististä kirjoittamista. Se sopii esimerkiksi antiautoritaanisesta kirjoittamisesta jokaiselle tutkijalle, joka haluaa vapautta, so. purkaa alistavia rakenteita omalla työllään, omilla sanoillaan.

Tarja Savolainen —